

***Artemisia pontica* L.**

Bylica pontyjska

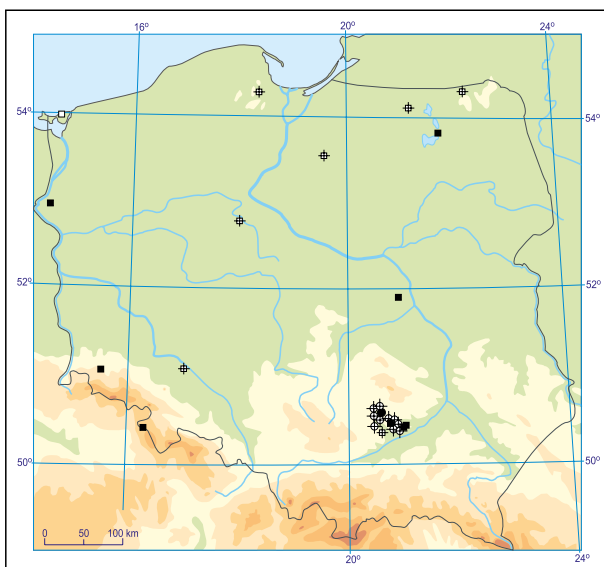
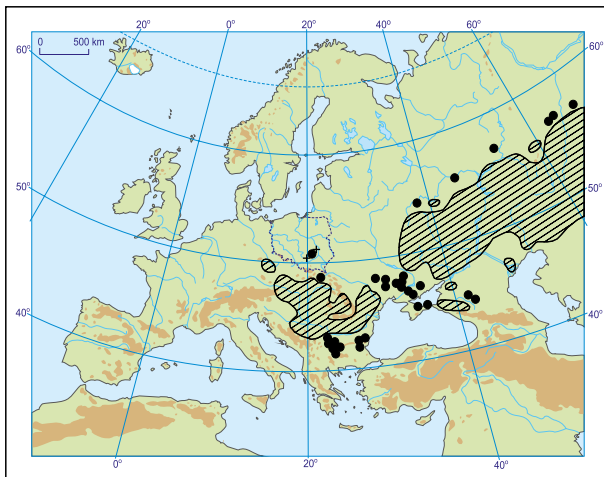
Rodzina: *Asteraceae* (*Compositae*) – astrowate (złożone)

Status

W Polsce gatunek krytycznie zagrożony. W krajach ościennych: narażony w Czechach i na Słowacji.

Rozmieszczenie geograficzne

Artemisia pontica jest gatunkiem irano-turańskim. Rozległy naturalny zasięg obejmuje południową i południowo-wschodnią Europę oraz południową Syberię. Poza zachodnią i północno-zachodnią granicą zasięgu ma liczne stanowiska antropogeniczne (Meusel, Jäger 1992; Tutin i in. 1976). Nie można wykluczyć, że taki charakter mają także wszystkie polskie stanowiska.

Występowanie w Polsce

Stanowiska uważane za naturalne leżą w południowo-wschodniej części Niecki Nidziańskiej. Najstarsze dane, z XIX w., przytacza J. Rostański (1872), powołując się na W. Jastrzębowski, z Garbu Pińczowskiego: Busko, Szczaworyż, Piaski i Smogorzów. Na początku XX w. S. Dziubałtowski (1916) podał bylicę pontyjską z Niecki Soleckiej z Kamiennej Góry w Kikowie. W latach 60. XX w. notowana była przez A. S. Kostrowickiego (Żukowski, Piaszyk 1971) na Garbie Pińczowskim na Górze Zamkowej w Pińczowie i między Pińczowem a Skowronnem oraz w Niecce Soleckiej w miejscowościach Krzyżanowice, Młodzawy Małe, Złota i grodzisko w Wiślicy. Żadne z wymienionych stanowisk nie było później potwierdzone mimo poszukiwań; prawdopodobnie zanikły. W tym regionie, z końcem lat 90. ubiegłego wieku *Artemisia pontica* została odnaleziona na wapiennym pagórku o nazwie Ostra Góra koło Pęczelic na stanowisku o charakterze naturalnym (Kaźmierczakowa, Perzanowska 1997) (tego gatunku dotyczy prawdopodobnie informacja o występowaniu na Ostrej Górze *Artemisia austriaca*; Pełka 1995). Na Garbie Pińczowskim w okolicy Pasturki (Kaźmierczakowa 2001a) oraz na ostatnio odnalezionych dwóch stanowiskach w Niecce Połanieckiej koło miejscowości Strzelce i Kępie (A. Pierścińska, mat. npl. z 2009 r.) bylica pontyjska rośnie na siedlisku antropogenicznym. Od kilkudziesięciu lat utrzymuje się w Jawornicy w Sudetach jako pozostałość uprawy (Schalow 1935; Smoczyk, Gębura 2009). Ponadto gatunek pojawia się sporadycznie w różnych częściach Polski na siedliskach ruderalnych (Abromeit i in. 1903; Żukowski, Piaszyk 1971; Rostański, Sowa 1986–1987, baza danych ATPOL-u; Werpachowski 2000).

Siedliska i fitocenozy

Na Ostrej Górze roślina występuje na południowym stoku, na płytkiej rędzinie wapiennej. Rośnie w miejscach w pełni oświetlonych, w murawie kserotermicznej w klasycznie wykształconym zespole *Inuletum ensifoliae*. Siedliska półnaturalne i antropogeniczne to miedze i skraje łąk, pobocza dróg, miejsca ruderalne w miastach.

Morfologia i biologia

Bylica pontyjska jest byliną o pędach osiągających 30–100 cm wysokości. Osobniki mają strukturę polikormonów (Pénzes 1960), dlatego też zwykle tworzy wielopędowe płaty. Cała roślina jest srebrzystoszara dzięki filcowatemu owłosieniu liści, łodyg i okryw kwiatostanów. Zewnętrzne listki okrywy obrzeżone są błoniastym nagim rąbkiem. Koszyczki kuliste, około 3 mm średnicy, zebrane są w wąską, gęstą wiechę. Roślina intensywnie pachnie dzięki dużej zawartości absyntu. Bywała niegdyś

uprawiana, a ostatnio pojawia się w punktach sprzedaży roślin ozdobnych. Kwitnie od sierpnia do września, owocuje w jesieni. Liczba chromosomów roślin z Polski $2n=16$ (Żukowski 1971).

Charakterystyka populacji

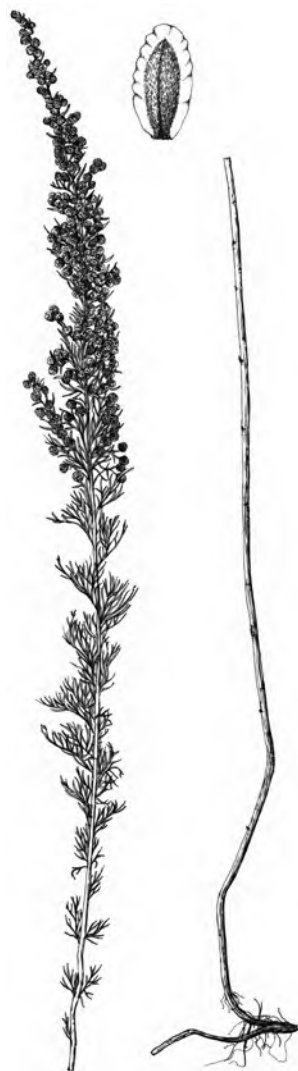
Na Ostrej Górze roślina w ostatnich latach znacznie powiększyła swoją liczebność i zajmowaną powierzchnię. W 2010 r. populacja składała się z kilkunastu płatów rozmieszczonych na kilku arach, a liczbę pędów kwitnących oszacowano na około 2000. Koło Pasturki roślina tworzyła płat złożony z kilku skupień liczących łącznie około 100 pędów (R. Kaźmierczakowa, mat. npbl.). Koło Strzelc płat bylicy pontyjskiej składał się z około tysiąca pędów i zajmował powierzchnię kilkunastu metrów kwadratowych, a w miejscowości Kępie niewielki płat liczył około 200 pędów (A. Pierścińska, mat. npbl. z 2010 r.).

Zagrożenie i wskazania ochronne

Bylica pontyjska nie została potwierdzona na dawniej podawanych stanowiskach, mimo że przynajmniej na niektórych z nich zachowały się właściwe dla niej sied-

Fot. 220. *Artemisia pontica* na Ostrej Górze na Garbie Pińczowskim (2008)

liska. Przyczyną zaniku pozostałych stanowisk mogło być zarastanie muraw przez drzewa i krzewy w procesie naturalnej sukcesji, niekiedy przyspieszanej przez nasadzenia drzew. Ocienienie eliminuje ten skrajnie kserotermiczny gatunek. Poprawił się natomiast stan siedliska na Ostrej Górze. Utworzono tam postulowany od dawna użytek ekologiczny (Pełka 1995; Kaźmierczakowa, Perzanowska 1997; Kaźmierczakowa 2001) i usunięto zasadzone wcześniej drzewa. Zabieg ten spowodował pozytywną reakcję nie tylko bylicy pontyjskiej, ale i innych niezwykle cennych gatunków kserotermicznych, np. *Stipa pulcherrima*. Stanowisko bylicy na Ostrej Górze jest objęte ogólnopolskim monitoringiem przyrodniczym.

Róża Kaźmierczakowa

Summary

The sites of *Artemisia pontica*, considered as natural ones, were discovered in the vicinity of Pińczów and Busko (Nida Basin; Małopolska Upland) in the 19th century. They probably no longer exist. In the last years 5 new sites were found. One of them, situated to the east of Busko, has a natural character; the plant grows in xerothermic grassland (*Inuletum ensifoliae* of the class *Festuco-Brometea*). Three localities, situated also in the Pińczów subdistrict, have a seminatural character. At one location – in the Sudetes – the species occurs as a relic of cultivation. In the other regions of Poland the plant is found in ruderal habitat. This strongly xerothermic species is threatened by loss of grassland habitat due to succession of woody vegetation and tree planting.